

Nove avanture Tristana Tzare

Tristan Tzara

1917-1923.

Sadržaj

Napomena	3
Beleška 14 o poeziji	4
Dada za sve	6
<i>New York Dada</i>	7
Tristan Cara želi da neguje svoje poroke	9

Napomena

„Sloboda sloboda: pošto nisam vegetarijanac, ne mogu da vam dam nikakav recept.“
(T. Tzara, 1917)

Ovo je samo mali nastavak izbora Carinih tekstova, „Sedam manifesta dade i drugi tekstovi o dadi“, koji je već objavljen u Anarhističkoj biblioteci i na stranici anarhije/ blok 45. Ta verzija je do daljeg referentna (za kontekst, izvore, biografske podatke). Ni ovaj nastavak verovatno nije poslednji. U nekom trenutku, svi ti tekstovi biće povezani u jedan dokument ili raspoređeni nekako drugačije. (AG)

Beleška 14 o poeziji

Na poslednjoj stanici, pesnik odustaje od uzaludnog jecanja; jadikovke usporavaju napredovanje (vlaga minulih vekova). Ljudi koji se kljukaju suzama su samozadovoljni i teški; oni prebiraju po njima da bi zavarali zmije iza leđa svojih duša. Zarad obilja i eksplozije, pesnik može da pribegne i švedskoj gimnastici, samo ako ume da rasplamsa nadu (SADA). Bez obzira da li je smiren, vatren, mahnit, intiman, patetičan, spor ili temperamentan, on želi da entuzijazam proključa. Snaga, u svom plodnom obliku.

Znati prepoznati i ubrati znake sile koju iščekujemo, koji se nalaze svuda, u suštinskom jeziku brojki, ugraviranih u kristalima, školjkama, šinama, oblacima, staklu, snegu, svetlosti, uglju, na ruci, u zracima koji se uvijaju oko magnetskih polova, na krilima. Istrajnost koja zaoštava i odapinje strele radosti ka astralnim zvonima, destilacija suštine iz talasa jednolične ishrane, stvoriteljka novog života. Ona koja teče u svim bojama i krvari u krošnjama svih stabala. Snaga i žeđ, osećanje pred formom koja se ne može ni videti, niti objasniti – to je poezija.

Ne tražimo analogije u različitim formama u kojima se umetnost manifestuje; svaka od njih ima svoju slobodu, svoje granice. Nema ekvivalenta u umetnosti, svaki krak zvezde razvija se samostalno, širi se i upija u sebe svet koji mu odgovara. Ali, paralelizam koji obeležava putanje novog života, bez teorije, obeležiće epohu.

Svaki element treba da stekne sopstveni integritet, autonomiju, neophodan uslov za stvaranje novih konstelacija; svaki treba zauzme svoje mesto u grupi. Volja reči: uspravna slika, jedinstvena konstrukcija, uzavrelih boja, gusta – snaga, u zajednici sa životom.

Umetnost je neprekidno nizanje razlika. Naime, nema merljive udaljenosti između „kako ste?“, ravni u kojoj neko razvija svoj svet i ljudskih postupaka, posmatranih u toj svetlosti podvodne čistote. Sila koja formuliše neki trenutak u tom neprekidnom smenjivanju razlika jeste delo. Sfera trajanja, volumen rađanja, pod pritiskom, bez uzroka.

Duh zrači novim mogućnostima: centralizovati ih, sakupiti, pod sočivom koje nije ni fizičko, niti konačno – to je ono što se popularno zove duša. Način na koji se izražavaju, preobražavaju – to su sredstva. Blistavo, kao zlatni odsjaj – sve jači lepet raširenih krila.

Bez pretenzija na romantičarski apsolut, nudim nekoliko banalnih negacija.

Poema više nije formalni čin: stvar ritma, rime, zvučnosti. Kada se prenesu u svakodnevni život, oni mogu postati sredstva, koja se koriste bez pravila ili zapisnika, kojima pridajem isti značaj kao i nekom krokodilu, užarenom mineralu, travi, oku, vodi, ravnoteži, suncu, kilometru, svemu što vidim u povezanosti i kao izraz jedne vrednosti koja bi lako mogla biti ljudska: osećajnosti. Elementi vole da se zbijaju jedni uz druge, da se grle, kao hemisfere mozga ili kabine preookeanskih brodova.

Ritam je kas intonacije koju čujemo; ali, postoji i ritam koji se ne može ni videti, ni čuti: radijus unutrašnjeg grupisanja, koje vodi ka nekoj uređenoj konstelaciji. Sve do sada, ritam (stopa) je bio otkucavanje isušenog srca – zveckanje u trulom, tapaciranom drvetu. Ne želim da zaokružim neku strogu isključivost, takozvani princip, tamo gde postoji samo sloboda. Ali, pesnik će ozbiljno

pristupiti svom delu da bi otkrio njegove prave razloge; iz tog asketizma, procvetaće poredak, suštinski i čist. (Dobrota bez sentimentalnog odjeka, njena materijalna strana.)

Biti strog i neumoljiv, čist i iskren, prema svom delu, koje hoćemo da smestimo među ljude, nove organizme, kreacije koje žive u kostima svetlosti i čudesnim oblicima delovanja. (STVAR-NOST.) Sve ostalo, što se naziva literaturom, samo je popis imbecilnosti, koje služe za orijentaciju budućim profesorima.

Poema se probija ili buši krater, ostaj nema, ubija ili više, na lestvici sve većeg ubrzanja. Ona više neće biti proizvod optike, kao ni razuma ili inteligencije – ona će zavisi od svog dejstva ili sposobnosti da preobrazi tragove osećanja, da ih primeni.

Poređenje je književno sredstvo koje nas više ne zadovoljava. Ima raznih načina da se neka slika formuliše ili uključi, ali elementi će biti preuzimani iz drugačijih i udaljenih sfera.

Više nas neće voditi logika, a njen promet, iako zgodan, postao je nemoćni, varljivi odbljesak, razbacivanje novčanica sterilnog relativizma, čiji se sjaj za nas zauvek ugasio. Neke druge stvaralačke sile viču u svojoj slobodi, raskošnoj, neuhvatljivoj i džinovskoj, s planina kristala i molitve.

Sloboda sloboda: pošto nisam vegetarijanac, ne mogu da vam dam nikakav recept.

Tama je plodna, ako je zapravo svetlost, tako čista i bela da zaslepljuje naše bližnje. Tamo gde se njihova svetlost završava, naša počinje. Njihova svetlost je za nas – u magli – ples mikroskopskih i beskrajno zbijenih elemenata, u senci nepreciznog vrenja. Zar materija u svom čistom stanju nije gusta i nepogrešiva?

Pod korom srušenih stabala, tražim sliku stvari koje dolaze, vitalnost, a u podzemnim kanalima, u mraku gvožđa i uglja, život možda već počinje da bubri.

Tristan Cara

„Note 14 sur la poésie“ (1917), *Dada*, br. 4–5, Zürich, 15. V 1919, str. 4.

Dada za sve

Neskriveni optimizam

za:
društvene čajanke
fabrikante šibica
dosadu novca
noć najvišeg reda
nitrogenski cilindar pokriven cilindrom
filozofa zaljubljenog u čari devičanskih vodopada
lep planinski pejzaž s mesecom i njegovim de luks potočićem
kauboja koji nas hvata lasom svojih reči
šećer od ječma
šećer oluje
misionara koji propoveda nesanicu
staklenu nogu punu vode i ptica
ekser koji izbija iz tečnih čudesa
škorpiona koji broji buduće lavine
i lavine koje uredno u vreće slažu
uprava pošte i društvo anonimnih vojnika tanke sjajne kože i pomalo nabubrele od

Našeg specijalnog proizvoda
„INTELIGENCIJE“
Najjeftinije i najotpornije
Na prodaju
Svuda
U svako doba

Tristan Cara

„L'Optimisme dévoilé“ (1919), *Oeuvres complètes*, 1:226. Prvi put objavljeno u časopisu *Mécano* (Theo van Doesburg), no. 3, 1922, kao „Dada pour tous: L'Optimisme dévoilé“.

New York Dada

Marsel Dišan, pismo Fransisu Pikabiji, od 22. januara 1921:

„S Manom Rejom i jednom našom prijateljicom, Besi Bruer (Bessie Breuer), pripremam *New York Dada*. Da li bi bio tako dobar da od Care zatražiš kratku, pisanu autorizaciju (za reč DADA), koju bismo objavili u časopisu? Ovde, Ništa, večno, Ništa, vrlo dada.“¹

Autorizacija

Časopisu *New York Dada*:

Pitali ste me za odobrenje da svoj časopis nazovete Dada. Ali, dada pripada svima. Znam neke izuzetne ljude koji se zovu Dada. Gospodin Žan Dada; g. Gaston de Dada; pas Fransisa Pikabije zove se Zizi de Dada, a u komadu Žorža Ribmona-Desenja papa se takođe zove Zizi de Dada. Mogao bih da vam navedem na desetine primera. Dada pripada svima. Kao ideja o bogu ili o četkici za zube. Ima ljudi koji su vrlo dada ili više dada; dada se može pronaći svuda i kod svakog pojedinca. Kao i bog i četkica za zube (uzgred, izvanredan izum).

Dada je novi tip; mešavina čoveka, naftalina, sunđera, životinje od tvrde gume i krmenadle, u kombinaciji sa sapunom za čišćenje mozga. Zdravi zubi su važni za dobro varenje, a lepi zubi su važni za šarmantan osmeh. Aleluja drevnih ulja i injekcija gume.

Nema ničeg neobičnog u tome što sam za svoju reviju izabrao naziv Dada. U Švajcarskoj sam, zajedno s prijateljima, prelistavao rečnik u potrazi za rečju koja bi dobro zvučala na svim jezicima. Noć se spustila na nas, kada se neka ružna, zelena ruka ukazala na stranici Larusa i uperila prst na reč dada. Znao sam da je to pravi izbor. Zapalio sam cigaretu i ispio šoljicu kafe.

Naime, dada nije trebalo da znači ništa, niti da objašnjava izdanke tog odnosa, koji nije ni dogma, niti neka škola, već konstelacija pojedinaca i slobodnih aspekata.

Dada je postojala i pre nas (Sveta Devica), ali ne može se osporiti čarobna moć s kojom su prodorni impulsi i raznolikost njene sadašnje forme doprineli onoj već postojećoj.

Nema ničeg nedokučivijeg od dade.

Ničeg neodređenijeg.

Uz svu dobru volju na svetu, ne mogu vam reći šta mislim o njoj.

Novinari su u pravu kada kažu da je dada samo izgovor, ali ja ne znam za šta.

Dada je prodrla u svaku zabit; dada je najisplativija investicija na svetu.

Prema tome, madam, dobro obratite pažnju i shvatite da pravi dada proizvod nije isto što i neka sjajna etiketa.

¹ Navedeno u Caroline Cros, *Marcel Duchamp*, Reaktion Books (Critical Lives), 2006, str. 75.

Dada odbacuje „nijanse“. Nijanse ne postoje u svetu već samo u atrofiranim mozgovima, sa zakrčenim ćelijama. Dada je pomada protiv „nijansi“. Prosti pokreti, kojima se sporazumevaju gluvonemi, dovoljni su za objašnjavanje četiri ili pet tajni koje smo otkrili u proteklih 7-8000 godina. Dada nudi sve moguće pogodnosti. Dada će uskoro moći da se pohvali kako je uspela da objasni ljudima da reći „desno“ umesto „levo“ nije ni manje, niti previše logično; da su crveno i kofer jedno te isto; da je $2765 = 34$; da je „budala“ vrlina; da je da = ne. Njen uticaj se snažno oseća u politici, trgovini i jeziku. Ceo svet i sve u njemu nagnulo se na levo, zajedno s nama. Dada je zabola svoj špric u vrući hleb, alegorijski rečeno, u jezik. Malo po malo (mnogo po mnogo) ona ga uništava. Sve se ruši, zajedno s logikom. I videćemo kako određene slobode, koje smo neprekidno dopuštali u sebi u sferi osećanja, društvenog života i morala, opet postaju nešto normalno. Na te slobode se više neće gledati kao na prestup već kao na golicanje.

Završavam s jednim malim, internacionalnim songom:

Naručite od izdavača „La Sirene“, ulica Paske 7 (Pariz), knjigu *Dada globus* (Dadaglobe), delo dada sa svih strana sveta.² Recite svom knjižaru da će knjiga brzo planuti. Očekuju vas mnoga lepa iznenađenja.

Čitajte *Dada globus* ako imate problema. *Dada globus* izlazi iz štampe. Evo imena nekih saradnika:

Paul Citroen (Amsterdam); Baader, Daimonides, R. Hausmann, W. Heartfield, H. Hoeh, R. Huelsenbeck, G. Grosz, Fried Hardy Worm (Berlin); Clement Pansaers (Brisel); Mac Robber (Kalkuta); Jacques Edwards (Čile); Baargeld, Armada v. Dulgedalzen, Max Ernst, F. Haubrich (Keln); K. Schwitters (Hanover); J. K. Bonset (Lajden); Guillermo de Torre (Madrid); Gino Cantarelli, E. Bacchi, A. Fiozzi (Mantova); Krusenitch (Moskva); A. Vagts (Minhen); W. C. Arensberg, Gabrielle Buffet, Marcel Duchamp, Adon Lacroix, Baroness v. Loringhoven, Man Ray, Joseph Stella, E. Varese, A. Stieglitz, M. Hartley, C. Kahler (Njujork); Louis Aragon, C. Brancusi, André Breton, M. Buffet, S. Charchoune, J. Crotti, Suzanne Duchamp, Paul Eluard, Benjamin Peret, Francis Picabia, G. Ribemont-Dessaignes, J. Rigaut, Soubeyran, Ph. Soupault, Tristan Tzara (Pariz); Melchior Vischer (Prag); J. Evola (Rim); Arp, S. Taeuber (Cirih).

Bezbroj stranica s reprodukcijama i tekstovima garancija je uspeha ove knjige. Članci o luksuzu, o osnovnim potrebama, članci o stvarima nužnim za higijenu i srce, toaletni članci, intimne prirode.

To je, madam, ono što spremamo za *Dada globus*; korišćenje preparata pripremljenih bez dade je razlog zašto je koža vašeg srca tako ispucala; zašto se na dragocenom emajlu vaše inteligencije pojavljuju naprsline; i odgovor na pitanje odakle te male, još uvek nevidljive, ali opet zabrinjavajuće bore.

Sve to i još mnogo toga očekuje vas u *Dada globusu*.

Tristan Cara

„Authorization“, *New York Dada*, april 1921, str. 2.

² Posle časopisa *Dada* br. 4–5, poznatog i kao „Antologija dade“, iz 1919, Cara je planirao jednu veliku internacionalnu antologiju, koja bi se zvala *Dadaglobe* i za koju je počeo da prikuplja tekstova i piše (komične) biografske crtice; ali, ta antologija se nikada nije pojavila.

Tristan Cara želi da neguje svoje poroke

Razgovor sa Rožeom Vitrakom (1923)

Tristan Cara: Zašto pišem? Sigurno se sećate pisma Žaku Rivijeru, koje sam objavio 1919, kao odgovor na tekst „Pokret dade“, koji se u to vreme pojavio u *La Nouvelle Revue française*:¹

„Ako pišemo, to je samo utočište: 'u svakom pogledu'. Ne pišem zato što mi je to profesija i nemam književnih ambicija. Postao bih pustolov, velikog stila, finih manira, da sam imao fizičku snagu i nervnu izdržljivost neophodne za jedan jedini podvig: da se ne dosađujem. Pišemo i zato što nema dovoljno novih ljudi, iz navike; objavljujemo to što smo napisali da bismo došli do novih ljudi i da bismo se bavili nečim (što je, samo po sebi, vrlo glupo). Možda postoji rešenje: sasvim prosto, odustati, ne raditi ništa. Ali, za to je potrebna ogromna energija. A tu je i naša skoro higijenska potreba za komplikacijama.“²

Moram, međutim, da kažem da je moje pisanje u početku bilo više akcija protiv književnosti i umetnosti. Ako danas nastavljam s time, što se inače vrlo retko dešava, onda je to iz slabosti i, iznad svega, zato što sam se umorio od poezije u spoljašnjem životu, tako da je onda tražim u sebi. Mogao bih da dodam da pišem samo za sebe.

Rože Vitrak: Ali, zar niste u tom istom pismu rekli: „Trudim da ne propustim nijednu priliku da se kompromitujem.“ Da li biste to opet radili?

TC: Naravno. U stvari, samo to i radim. A ako to ne radim javno, onda je to samo zato što nemam javni život.

RV: Koji vam se stav danas čini najprivlačnijim?

TC: Ah! To sigurno nije uništavanje književnosti! Više bih voleo kada bi pojedinac uništio sebe. Mislim i da postoje vrlo prefinjeni načini, čak i u pisanju, da se uništi ukus za književnost. To znači boriti se protiv nje njenim vlastitim sredstvima i formulama. Ali, književnost me zanima previše. Ono što me zanima jeste poezija i to ne, kao što bi neko pomislio, moja poezija.

Ako se ne zaklinjem kako više neću pisati, to je pre svega zato što nisam siguran u sebe, ali i zato što mi se čini da svaki metod doveden do svojih krajnjih zaključaka postaje ograničenje za pojedinca, na potpuno isti način kao i formula književnosti.

Ono što me privlači jeste da izgubim svoju ličnost, da odbacim svaku vrstu pretenzije, ukratko, da postanem bezličan (*apersonnel*).

RV: Da li biste mogli da mi kažete svoju definiciju poezije?

¹ „Lettre ouverte à Jacques Rivière“, *Littérature* 10, decembar 1919, str. 2–4; odgovor na nepotpisani tekst „Mouvement Dada“, *La NRF*, 1. IX 1919, str. 636–7, u kojem je autor na jednom mestu za dadu rekao kako „besmislice te vrste stižu direktno iz Berlina“.

² Ovaj poslednji pasus iz Carinog pisma Rivijeru, poslužio je Bretonu i Filipu Supou kao inspiracija za čuvenu anketu „Zašto pišete?“ (*Pourquoi écrivez-vous?*), najavljen u *Littérature* br. 9, novembra 1919.

TC: Poezija je sredstvo za prenošenje određene količine ljudskosti, elemenata života, koju neko nosi u sebi.

RV: Zar ne mislite da su mnoge vaše ideje kompromitovane današnjim književnim ludilom?

TC: Ne znam o čemu govorite. Ne čitam ništa. Ali, recimo da nisam protiv publiciteta ili protiv uspeha, zato što u njima vidim elemente života koji su prihvatljivi isto koliko i njihove suprotnosti.

RV: Da li to znači da ste skorojević?

TC: To je očigledno. Veoma. Ono što me najviše veseli u životu su pare i žene. Ali, imam veoma malo para i nemam sreće u ljubavi. Uzgred, ne verujem u bilo kakvo savršenstvo i mislim da su prljavština i bolesti korisni, kao što su i mikrobi iz vode neophodni za varenje.

RV: Zašto mislite da ste skorojević?

TC: Jesam, zato što želim da negujem svoje poroke: ljubav, novac, poeziju. U svakome od njih pokušavam da dođem do krajnjih granica. I veoma se plašim da do tog kraja neću stići pre smrti. Međutim, žurim da dodam da je moje skorojevićstvo lišeno pretenzija.

RV: Da li ste na dadaizam ikada gledali kao na cilj?

TC: Nikada. Takođe, ne bih više koristio tu reč. Dada je bila čisto lična avantura, materijalizacija mog gađenja. Možda je imala neke rezultate, neke posledice. Pre dade, svi moderni pisci sledili su istu disciplinu, ista pravila, ista merila. Apolinerova estetika bila je ograničena pitoreskim. Reverdijeve poeme kao da su bile sastavljene unapred. Posle dade, aktivna ravnodušnost, današnji je *m'enfoutisme*, spontanost i relativnost ulaze u život.

RV: Ali, šta je sa Remboom? Lotreamonom?

TC: Po meni, kod Remboa ima vrlo malo spontanosti. Njegova poezija je poezija estete, ograničena artistskim formulama. Što se tiče Lotreamona, on je izgleda imao osećaj za relativnost. Ali, njegova intelektualna pristrasnost me pomalo odbija.

RV: Šta mislite o onima koji su se zajedno s vama pridružili pokretu dade?

TC: U to vreme, bio sam srećan što sam sreo ljude koji su delili minimum ideja koje sam zacrtao. Ali, kada smo se razdvojili, to mi nije naudilo. U ovom trenutku, više ne razmišljam o tome.

RV: Šta mislite o modernizmu?

TC: Ako mislite na onu intelektualnu težnju koja je oduvek postojala i koju je Apoliner nazvao *novim duhom*, modernizam me ni najmanje ne zanima. Mislim i da je pogrešno govoriti kako dadaizam, kubizam i futurizam imaju zajedničku osnovu. Druge dve tendencije najvećim delom počivaju na principu tehničkog ili intelektualnog usavršavanja, dok se dadaizam nikada nije oslanjao na bilo koju teoriju i uvek je bio samo protest.

*

Napuštam Tristana Caru, pošto sam bacio pogled na njegovu poslednju knjigu, koja će izgleda nositi naslov: *De nos oiseaux* (O našim pticama).³ Nisam ga pitao kakva ga je to slabost naterala da publici predstavi taj plod svog poroka, jednog od onih koje je priznao, pored zlata i žena. Da li će iz iste slabosti i tim porocima dati neki izraz? Nisam mu postavio to pitanje, ali stekao sam utisak da sve ide ka tome.

Rože Vitrak

³ Tristan Tzara, *De nos oiseaux. Poemes* (sa deset ilustracija Žana Arpa), Paris, Feuilles libres, Éditions Kra, 1923.

„Tristan Tzara va cultiver ses vices“, Entretien avec Roger Vitrac, *Le Journal du Peuple*, Paris, 14. IV 1923.

Anarhistička biblioteka
Anti-Copyright

Tristan Tzara
Nove avanture Tristana Tzare
1917-1923.

Svi izvori su navedeni uz tekstove. Referentni tekst: Tristan Tzara, *Sedam manifesta dade i drugi tekstovi o dadi*, <http://anarhisticka-biblioteka.net/library/tristan-tzara-sedam-manifesta-dade>

Preveo i priredio: Aleksa Golijanin, uz pomoć Slavice M, 2014–15.

<http://anarhija-blok45.net1zen.com>

anarhisticka-biblioteka.net